

Polbud: een paradigmawisseling voor grensoverschrijdende omzettingen?

Olivier Oost, Titiaan Keijzer & Pabe Suurd*

* Mr. O. Oost en mr. T.A. Keijzer zijn beiden verbonden aan de sectie Ondernemings- en Financieel Recht van de Erasmus Universiteit Rotterdam en (oud-)redacteur van dit tijdschrift. Mr. P.J. Suurd is kandidaat-notaris te Amsterdam. Hij schrijft deze bijdrage op persoonlijke titel.

1 Vergelijk voor het onderscheid tussen filialen en rechtspersonen bijvoorbeeld T.A. Keijzer & O. Oost, 'De invloed van Europese FTA's op het Nederlandse ondernemingsrecht', *Ondernemingsrecht* 2017/58, m.n. par. 2.4. Deze bijdrage bouwt voor onderdelen van par. 2 voort op die publicatie.

2 Dat dit geen hypothetisch geval is blijkt bijvoorbeeld uit Oberlandesgericht Düsseldorf 19 juli 2017, I-3 Wx 171/16, ZIP 2017/2057. Zie over de situatie naar Duits recht ook M.A. Verbrugh, 'De herziening van het GmbH-recht in een concurrerende omgeving. Het wetsvoorstel MoMiG', *Ondernemingsrecht* 2008/118.

3 De commissie sprak in SP (2012)260/2 nog de hoop uit dat 'The Commission's reflections on future action regarding the cross-border transfer of registered offices should be finalised in the course of this year'. Zie ook art. 53 in het Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad aangaande bepaalde aspecten van het vennootschapsrecht (codificatie), COM(2015)616.

Op 25 oktober jongstleden wees het Europese Hof van Justitie arrest in de *Polbud*-zaak. Het arrest vormt een interessante toevoeging aan het reeds indrukwekkende bouwsel van het Hof van Justitie inzake grensoverschrijdende omzettingen. In deze bijdrage bespreken wij de *Polbud*-zaak en wordt deze in een breder verband geplaatst. Zien wij het goed, dan heeft het Hof van Justitie het uitvoeren van een grensoverschrijdende omzetting aanzienlijk vereenvoudigd. De werkelijkezeteller lijkt bovendien nog verder dan reeds het geval was in het defensief te worden gedrongen.

1 Inleiding

Een onderneming kan in verschillende juridische vormen worden gegoten. Voor ondernemingen in Nederland zal doorgaans, naast een personenvennootschap, een besloten vennootschap (BV) of naamloze vennootschap (NV) geschikt zijn. Veel ondernemingen richten zich naast de Nederlandse markt ook (en soms zelfs bijna uitsluitend) op afzetmarkten in andere EU-lidstaten. Zakendoen over de landsgrenzen heen kan plaatsvinden in verschillende (rechts)vormen, bijvoorbeeld via een filiaal (zonder rechtspersoonlijkheid) of een dochtervennootschap (met rechtspersoonlijkheid).¹ Soms verlangt het economisch verkeer dat een vennootschap wordt 'verhangen' van de ene EU-lidstaat naar een andere EU-lidstaat (hetgeen eveneens kan spelen binnen de verschillende *takken* van een concern). Dit 'verhangen' kan op verschillende manieren geschieden, bijvoorbeeld via een grensoverschrijdende

juridische fusie (waarna ten minste één van de fuserende rechtspersonen ophoudt te bestaan) of een grensoverschrijdende omzetting. In dat laatste geval zet bijvoorbeeld een Nederlandse BV zich om in een Duitse GmbH, waarbij tegelijkertijd onderwerping aan het Duitse (vennootschaps)recht plaatsvindt.² Deze transformatie gaat gepaard met het opstellen van Duitstalige statuten en verplaatsing van de statutaire zetel van Nederland naar Duitsland. De problematiek omtrent grensoverschrijdende omzettingen lijkt op het eerste gezicht, om mismatches in wet- en regelgeving tussen EU-lidstaten ('dispariteiten') te voorkomen, bij uitstek geschikt voor afstemming in EU-verband. Een richtlijn of verordening daartoe is echter – ondanks verschillende pogingen – nog niet tot stand gebracht.³ Wel heeft het Europese Hof van Justitie (hierna HvJ) de nodige uitspraken op dit terrein gedaan. De jongste loot aan deze stam wordt gevormd door de uit het Poolse vennootschapsrecht ontsprin-

gende *Polbud*-uitspraak.⁴ Grensoverschrijdende herstructurering wordt daardoor verder gefaciliteerd. In deze bijdrage plaatsen wij de *Polbud*-zaak in een breder perspectief. Wij bespreken daartoe eerst de huidige stand van zaken naar internationaal privaatrecht en Europees vennootschapsrecht, inclusief de bijbehorende jurisprudentie (par. 2). Vervolgens behandelen wij de noodzaak van aanwezigheid van economische activiteiten in de lidstaat van ontvangst voor het uitvoeren van een grensoverschrijdende omzetting (par. 3). Daarna komen de belemmerende werking van het vereiste van liquidatie (par. 4) en de bredere (ook: praktische) implicaties van grensoverschrijdende omzettingen aan de orde (par. 5). Er wordt afgesloten met een conclusie (par. 6).

Soms verlangt het economisch verkeer dat een vennootschap wordt ‘verhangen’ van de ene EU-lidstaat naar een andere EU-lidstaat

2 Zetelverplaatsing binnen de EU

2.1 Incorporatieleer versus leer van de werkelijke zetel

Welke wettelijke regels beheersen de interne structuur van een rechtspersoon? In dat kader worden in het internationaal privaatrecht (IPR) van EU-lidstaten twee stromingen onderscheiden: de incorporatieleer en de leer van de werkelijke zetel. Volgens de incorporatieleer wordt een rechtspersoon beheerst door het recht waarnaar hij is opgericht.⁵ Nederland hanteert blijkens artikel 10:118 Burgerlijk Wetboek (BW) deze leer. Dit betekent dat aangelegenheden als het bezit van rechtspersoonlijkheid, het inwendig bestel van de rechtspersoon inclusief zijn organen en hun bevoegdheden en bijvoorbeeld vragen van bestuurdersaansprakelijkheid worden beoordeeld naar het recht volgens welk de rechtspersoon is opgericht.⁶ Ook het Verenigd Koninkrijk en de Scandinavische EU-lidstaten gaan uit van de incorporatieleer. De leer van de werkelijke zetel gaat juist uit van de plaats waar de werkelijke zetel van de rechtspersoon is gelegen om het daarop toepasselijke recht te bepalen.⁷ Doorgaans wordt onder werkelijke zetel verstaan de plaats van vestiging van het bestuur.⁸ Veelal zullen aldaar ook belangrijke ondernemings-

activiteiten zijn gevestigd, maar noodzakelijk is dat niet. Wij komen op dit onderscheid later terug. Landen die de werkelijkezetelleer aanhangen zijn bijvoorbeeld Oostenrijk, Frankrijk, België en Luxemburg.⁹ Wat betreft Polen is de situatie minder eenvoudig. Waar Polen voorheen de werkelijkezetelleer toepaste is onder invloed van de in deze bijdrage besproken jurisprudentie van het HvJ dermate heftig gepleit voor implementatie van het incorporatiestelsel dat de huidige stand van zaken onduidelijk is.¹⁰

Verplaatsing van de werkelijke zetel leidt in het incorporatiestelsel in beginsel niet tot problemen. De vennootschap wordt nog altijd beheerst door het recht van de staat van oprichting. Bij toepassing van de werkelijkezetelleer ontstaan wel problemen, nu de vennootschap na de zetelverplaatsing niet meer onder het oprichtingsrecht valt. Doorgaans zal ontbinding van de vennootschap daarvan het gevolg zijn.¹¹ In het incorporatiestelsel ontstaan eveneens complicaties, wanneer de statutaire zetel verplaatst wordt. Alle lidstaten verlangen immers dat vennootschappen die naar hun recht zijn opgericht, de statutaire zetel ook op het eigen grondgebied hebben.¹² Verplaatsing naar een locatie buiten de landsgrenzen zal – op basis van het IPR – in beginsel ontbinding tot gevolg zal hebben. Naar geldend Nederlands vennootschapsrecht zal een besluit daartoe echter nietig zijn wegens strijd met de wet (zie art. 2:14 BW).

Verplaatsing van de werkelijke zetel leidt in het incorporatiestelsel in beginsel niet tot problemen. Bij toepassing van de werkelijkezetelleer ontstaan wel problemen, nu de vennootschap na de zetelverplaatsing niet meer onder het oprichtingsrecht valt

2.2 Concurrentie van vennootschapsrechtssystemen

Het fenomeen van concurrentie van vennootschapsrecht is oorspronkelijk vooral bekend vanuit de Verenigde Staten. Het vennootschapsrecht wordt aldaar niet op federaal, maar primair op statelijk niveau geregeld.¹³ Het debat kende (kort gezegd) de

4 HvJ EU 25 oktober 2017, ECLI:EU:C:2017:804 (hierna *Polbud*); vgl. voor de conclusie van A-G Kokott 4 mei 2017, ECLI:EU:C:2017:351 (hierna *Conclusie*). Zie over deze zaak ook W.J.M. van Veen, ‘Grensoverschrijdende omzetting, fusie en splitsing: Waar ligt de grens?’, *WPNR* 2017, afl. 7171.

5 Zie P. Vlas, *Rechtspersonen*, Apeldoorn/Antwerpen: Maklu 2009/22, met nadere verwijzingen.

6 Zie art. 10:119 BW voor Nederland. Zie hierover X.E. Kramer & H.L.E. Verhagen (m.m.v. S. van Dongen, A.P.M.J. Vonken), *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk recht. 10. Internationaal privaatrecht. Deel III. Internationaal vermogensrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2015/1-3.

7 Vlas 2009/28.

8 Vlas 2009/28.

9 Zie S.F.G. Rammelo, ‘Vrij verkeer van vennootschappen in de EU – Een rechtsvergelijkende exercitie van nationaalrechtelijke ontwikkelingen. State of the art anno 2010’, *Ondernehmensrecht* 2011/9, en Annex I van de European Added Value Assessment behorende bij een mogelijke 14e richtlijn, beschikbaar via www.europarl.europa.eu, voor een overzicht.

10 Voor een analyse vanuit Pools perspectief naar aanleiding van de conclusie van de A-G, zie A. Mucha, *New chapter in the corporate mobility in Europe – some remarks on the Polish Supreme Court request for a preliminary ruling on the outbound limited company seat transfer in the case C-106/16 Polbud-Wykonastwo* (Allerhand Working Paper 20/2017), beschikbaar via www.ssrn.com (laatst geraadpleegd 8 november 2017). Zie ook Conclusie, § 30, waar de Poolse vertegenwoordiger aangeeft dat de wetgever het begrip ‘zetel’ niet heeft willen concretiseren.

11 Voor enige nuances ten aanzien van bijv. ‘eigen vennootschappen’ zie o.a. Rammelo 2011, par. 4.2. Vlas merkt op dat landen niet snel tot ‘niet-erkenning’ van naar hun recht opgerichte vennootschappen zullen overgaan, zie Vlas 2009/143.

12 Voor Nederlandse vennootschappen volgt dit uit art. 2:66 lid 3 BW en 2:177 lid 3 BW voor respectievelijk NV en BV.

13 Vgl. bijv. *Business Roundtable/SEC*, 905 F.2d 406 (D.C. Cir. 1990). Op effectenrechtelijk gebied is overigens de federale overheid bevoegd. Dergelijke regels kunnen (mede) de interne inrichting van de vennootschap

bepalen. Zie J.B.S. Hijink, *Publicatieverplichtingen voor beursvennootschappen* (diss. Amsterdam UvA; Uitgaven vanwege het Instituut voor Ondernemingsrecht deel 74), Deventer: Kluwer 2010, p. 41-45.

14 De literatuur op dit punt is omvangrijk, maar neemt een aanvang met W.L. Cary, 'Federalism and Corporate Law: Reflections upon Delaware', *Yale Law Journal* (83) 1974, afl. 4, p. 663, waar wordt gesproken van een 'race to the bottom'.

15 Cary 1974; zie voor een initiële respons bijv. R.K. Winter, 'State Law, Shareholder Protection, and the Theory of the Corporation', *The Journal of Legal Studies* (6) 1977, afl. 2, p. 251; R. Romano, *The Genius of American Corporate Law*, Washington DC: AEI Press 1993.

16 Zie bijv. M.J. Roe, 'Delaware's Competition', *Harvard Law Review* (117) 2003, afl. 2, p. 588-646; L.A. Bebchuk & A. Hamdani, 'Vigorous Race or Leisurely Walk: Reconsidering the Competition over Corporate Charters', *Yale Law Journal* (112) 2002, afl. 3, p. 553-616.

17 Vgl. <http://corplaw.delaware.gov/facts-and-myths/>.

18 Zie Asser/Kramer & Verhagen 2015/4.

19 Hierover o.a. M.A. Verbrugh, 'Concurrentie van vennootschapssystemen in Europa', *SEW* 2008/122; E. Ferran, 'Corporate Mobility and Company Law', *The Modern Law Review* (79) 2016, afl. 5, p. 813-839.

20 Zie recentelijk G. van Solinge e.a., *Nederland, het Delaware van Europa?*, Deventer: Wolters Kluwer 2016, waarover A.A. Bootsma, 'Nederland, het Delaware van Europa? Verslag van het Van der Heijden Congres 2015', *Ondernemingsrecht* 2016/84.

21 Zie uitgebreid hierover J. Wolters, 'European Company Law: Quo Vadis?', *Common Market Law Review* (37) 2000, afl. 2, p. 257-307.

22 C. de Brauw, 'N.V.'s met een beursnotering buiten Nederland; een internationaal perspectief op het Nederlandse model', in: G. van Solinge e.a., *Nederland, het Delaware van Europa?*, Deventer: Wolters Kluwer 2016, par. 4.2.2.

23 De Europese jurisprudentie inzake grensoverschrijdende mobiliteit van vennootschappen behoort tot de meest commentarierende van het HvJ. De A-G citeert in haar conclusie de Duitse komiek Karl Valentin: 'Alles is al gezegd, alleen nog niet door iedereen.'

24 HvJ EG 16 december 2008, ECLI:EU:C:2008:723, *JOR*

volgende posities. Betoogd werd enerzijds dat onderlinge concurrentie tot een rechtssysteem zou leiden waarin de waarborgen voor minderheidsaandeelhouders, werknemers en schuldeisers worden uitgediept.¹⁴ Anderzijds werd aangevoerd dat zulke concurrentie tot een 'beter' (efficiënter) recht zou leiden.¹⁵ In de Verenigde Staten heeft de concurrentie tot een duidelijke winnaar geleid: de staat Delaware.¹⁶ Eind 2012 waren in die staat bijna een miljoen rechtspersonen geïncorporeerd,¹⁷ ongeveer één voor elke van de 950.000 inwoners. 64% van de 'Fortune 500'-vennootschappen wordt beheerst door het recht van Delaware.

Tegen de werkelijkezetelleer pleit dat het lastig is vast te stellen wat het begrip werkelijke zetel precies inhoudt, waar de werkelijke zetel zich bevindt en dat zij grensoverschrijdend ondernemen kan tegenwerken

Zowel de incorporatieleer als de leer van de werkelijke zetel kennen in het kader van concurrentie van rechtssystemen voor- en nadelen.¹⁸ Tegen de werkelijkezetelleer pleit dat het lastig is vast te stellen wat het begrip werkelijke zetel precies inhoudt, waar de werkelijke zetel zich bevindt en dat zij grensoverschrijdend ondernemen kan tegenwerken. De incorporatieleer stelt een rechtspersoon daarentegen in staat te kiezen voor het recht van een van de lidstaten van de Europese Unie (EU), zonder dat deze een reële band heeft met die lidstaat.¹⁹

Regelmatig komt de vraag op of er een EU-lidstaat bestaat die in aanmerking kan komen voor de titel 'Delaware van Europa'.²⁰ Nederland wordt in dit verband traditioneel als een van de kanshebbers genoemd. Reeds bij de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap was Frankrijk bevreesd voor het (toenmalige) vrije Nederlandse vennootschapsrecht. Daarom werd samen met Duitsland vanaf 1968 een stelsel van richtlijnen geïnitieerd dat een harmoniserende invloed zou hebben.²¹ Als belangrijke reden voor de aantrekkelijkheid van het Nederlandse vennootschapsrecht wordt momenteel wel genoemd het flexibele governance-model met de grote ruimte voor beschermingsconstructies.²²

2.3 *Verplaatsing van werkelijke en/of statutaire zetel: jurisprudentie van het HvJ*
Het HvJ heeft zich reeds verschillende malen uitgelaten over grensoverschrijdende verplaatsing van de werkelijke zetel van een rechtspersoon.²³ Op grond van artikel 49 en 54 VWEU kunnen (enkel) vennootschappen, opgericht naar het recht van een lidstaat van de EU, waarvan de statutaire zetel of het hoofdbestuur of de hoofdvestiging zich in een lidstaat bevindt, zich beroepen op de vrijheid van vestiging. Uitingen hiervan zijn een grensoverschrijdende zetelverplaatsing, omzetting, fusie en splitsing.

De incorporatieleer stelt een rechtspersoon in staat te kiezen voor het recht van een van de lidstaten van de Europese Unie, zonder dat deze daar zijn economische activiteiten uitoefent

Uit de vrijheid van vestiging vloeit echter niet onverkort voort dat vennootschappen hun bestuurs- of werkelijke zetel naar een andere lidstaat kunnen verplaatsen. Lidstaten mogen in beginsel ontbinding en vereffening van een vennootschap die naar hun recht is opgericht eisen, indien het aanknopingspunt voor het bestaan naar en de toepassing van nationaal recht verloren gaat, zo volgt uit *Cartesio*.²⁴ Of een vennootschap 'bestaat', en dus aanspraak kan maken op de vrijheid van vestiging, wordt bepaald naar nationaal recht. Indien een vennootschap echter, op grond van een regeling van de ontvangende lidstaat, omgezet kan worden in een rechtsvorm van die ontvangende staat en dat ook wenst, dient de vertrekstaat de zetelverplaatsing te erkennen. Wanneer kan zo'n regeling geacht worden te bestaan? In *Vale* oordeelde het HvJ – kort gezegd – dat nationale regelingen omtrent interne omzetting (bijvoorbeeld van NV naar BV en vice versa) zoveel mogelijk (analoog) toegepast dienen te worden op een grensoverschrijdende omzetting.²⁵ Waar de lidstaat van vertrek dus in beginsel beperkingen mag opleggen (*Cartesio*, *Daily Mail*) komt dit recht in beginsel niet toe aan de lidstaat van ontvangst (*Centros*, *Überseering*, *Inspire Art*, *Vale*). Het HvJ heeft aldus concurrentie van systemen van vennootschapsrecht in belangrijke mate gefaciliteerd.

3 Economische activiteiten in de lidstaat van ontvangst vereist voor grensoverschrijdende omzetting?

3.1 Inleiding

Kan een vennootschap zich omzetten in een vennootschap naar het recht van een andere lidstaat (in de praktijk gepaard gaande met de verplaatsing van de statutaire zetel) zonder tegelijkertijd de werkelijke zetel te verplaatsen of anderszins economische activiteiten te ontplooiën in de ontvangststaat? Met andere woorden: is in dat geval sprake van een *vestiging* in de zin van het VWEU?

3.2 Discussie in de literatuur

Over het antwoord op deze vraag kan verschillend worden gedacht. Op basis van het *Centros*-arrest kan betoogd worden dat zo'n grensoverschrijdende omzetting inderdaad mogelijk moet zijn. Lidstaten dienen immers toe te laten dat vennootschappen die geldig zijn opgericht naar het recht van een andere lidstaat zich op hun grondgebied vestigen. Men kan dus bij oprichting het gewenste vennootschapsrecht 'kiezen'.²⁶ Waarom zou dit anders zijn als die keuze pas na oprichting wordt gemaakt?²⁷ Van Veen wees er na *Cartesio* en *Vale* echter op dat het toelaten van een vennootschap die in de lidstaat van oprichting (nagenoeg) geen economische activiteiten verricht, onderscheiden zou kunnen worden van het erkennen van een vennootschap als zijnde opgericht naar nationaal recht.²⁸

Voorts is wel een beroep gedaan op de non-discriminatiegedachte, zoals aan de orde kwam in onder meer *SEVIC*.²⁹ Een ontvangstlidstaat mag in die redenering van een omzettende vennootschap niet vereisen dat die een daadwerkelijke (economische) band met haar heeft als zij dat niet ook vereist van nationale vennootschappen die zich omzetten.³⁰ Alsdan zou immers sprake zijn van een ongelijke behandeling van eigen vennootschappen en die uit andere EU-lidstaten. Van Veen brengt hier tegenin dat het HvJ in *SEVIC* overwoog dat de vestigingsvrijheid ertoe strekt barrières te slechten die in de weg staan aan het 'daadwerkelijk deelnemen aan het economisch leven in de lidstaat van ontvangst'.³¹ In het *Vale*-arrest, tot slot, oordeelde het HvJ dat het begrip 'vestiging' de daadwerkelijke uitoefening van een economische activiteit voor onbepaalde tijd door middel van een duurzame vestiging in de lidstaat van ontvangst impliceert,³² onder verwijzing naar de *Cadbury Schweppes*-

uitspraak. Dit betekent dat deze vaststelling afhangt van objectieve, door derden controleerbare elementen. Daarbij kan worden gedacht aan lokalen, personeel en uitrusting.³³ In de *Polbud*-zaak komt juist deze problematiek aan de orde.

Kan een vennootschap zich omzetten in een vennootschap naar het recht van een andere lidstaat zonder tegelijkertijd de werkelijke zetel te verplaatsen of anderszins economische activiteiten te ontplooiën in de ontvangststaat?

3.3 *Polbud-casus*

Het feitencomplex in de *Polbud*-zaak is als volgt. *Polbud*, een besloten rechtspersoon naar Pools recht (*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*), heeft op 30 september 2011 een buitengewone algemene vergadering gehouden, waarin werd besloten tot verplaatsing van de statutaire zetel naar Luxemburg. Op grond daarvan heeft *Polbud* op 19 oktober 2011 verzocht de liquidatieprocedure te openen en zulks bij te schrijven in het Poolse handelsregister. Vervolgens heeft op 28 mei 2013 de algemene vergadering van *Consoil Geotechnik S.à.r.l.*, een vennootschap opgericht naar het recht van Luxemburg, als opvolgende rechtspersoon besloten tot uitvoering van het besluit van 30 september 2011 tot verplaatsing van de zetel van *Polbud* naar Luxemburg. Door dat besluit – dat wellicht niet volledig past binnen de zuivere figuur van de grensoverschrijdende omzettingen maar er vanwege praktische overwegingen toe strekt de op-eenvolgende rechtssystemen op elkaar aan te laten sluiten en aldus rechtszekerheid te bieden – is de zetelverplaatsing definitief in werking getreden. *Polbud* stond wel nog in het Poolse handelsregister ingeschreven; de liquidatieprocedure was niet doorgezet. Op 24 juni 2013 heeft de vennootschap in dat verband verzocht tot schrapping. Op 21 augustus werd *Polbud* verzocht tot overlegging van de documenten waaruit de vereffening en ontbinding van de vennootschap zou kunnen blijken, een vereiste dat voortvloeit uit artikel 270, 272 en 288 van het Poolse Wetboek op de handelsvennootschappen (hierna *Wh*). *Polbud* heeft aan dat verzoek

2009/35, m.nt. G.-J. Vossestein, *Ondernemingsrecht* 2009/25, m.nt. J.N. Schutte-Veenstra (*Cartesio*), § 105-110. Zie nader over het *Cartesio*-arrest onder andere J.B.S. Hijink & M.A. Verbrugh, *Europees ondernemingsrecht: grensoverschrijdend ondernemen na Cartesio*, Deventer: Kluwer 2011, W.J.M. van Veen, 'Grensoverschrijdende omzetting volgens het *Cartesio*-arrest (I)', *WPNR* 2010, afl. 6840, W.J.M. van Veen, 'Grensoverschrijdende omzetting volgens het *Cartesio*-arrest (II, slot)', *WPNR* 2010, afl. 6841 en M.A. Verbrugh, 'Cartesio: baanbrekend of wegbereidend?', *SEW* 2009/11; vgl. HvJ EG 27 september 1988, ECLI:EU:C:1988:456 (*Daily Mail*).

25 HvJ EU 12 juli 2012, ECLI:EU:C:2012:440, *JOR* 2012/285, m.nt. G.-J. Vossestein (*Vale*); vgl. over deze uitspraak onder andere M.A. Verbrugh, 'Grensoverschrijdende omzetting na de arresten *Cartesio* en *Vale*', *SEW* 2014/185; E.R. Roelofs, 'Het *Vale*-arrest: een nieuwe stap op het gebied van grensoverschrijdende omzetting', *WPNR* 2012, afl. 6950. Opgemerkt is ook wel dat veel van het voorbereidende werk door het HvJ EG reeds was verricht in HvJ EG 13 december 2005, ECLI:EU:C:2005:762 (*SEVIC*); in die zin bijvoorbeeld M.J. Kroeze, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 2. Rechtspersonenrecht. Deel 2-I**, Deventer: Wolters Kluwer 2015/372.

26 Een en ander uiteraard voor zover het recht van de gekozen lidstaat van oprichting dit toelaat. Die lidstaat moet dus in beginsel de incorporatieleer aanhangen.

27 Zie in deze zin C.W.A. Timmermans, 'Symposium *Cartesio*: een commentaar', in: J.B.S. Hijink, M.A. Verbrugh e.a. (red.), *Europees Ondernemingsrecht: grensoverschrijdend ondernemen na Cartesio*, Deventer: Kluwer 2012, par. 4.2. Vgl. in een ander verband echter A.A. Bootsma, 'Loyaliteitsdividend, bijzondere stemrecht aandelen en de positie van minderheidsaandeelhouders. Midstream or IPO introduction, that's the question', *MvO* 2017, afl. 7 over het onderscheid tussen oprichting en *midstream*-invoering.

28 W.J.M. van Veen, 'Grensoverschrijdende omzetting, -fusie en -splitsing: theorie en praktijk', in: W.J.M. van Veen e.a. (red.), *Grensoverschrijdende omzetting, -fusie en -splitsing*,

Deventer: Kluwer 2013, p. 22 (Van Veen 2013a); vgl. ook W.J.M. van Veen, 'Grensoverschrijdende omzetting, -fusie en -splitsing na het VALE-arrest', *WPNR* 2013, afl. 6981 (Van Veen 2013b). Zie ook E.C.C.M. Kemmeren, 'Internationale zetelverplaatsing: exemplarisch voor de wisselwerking tussen ondernemingsrecht en belastingrecht', in: P. Essers e.a. (red.), *Met Recht (Liber Amicorum Theo Raaijmakers)*, Deventer: Kluwer 2009, p. 238-239.

29 HvJ EG 13 december 2005, ECLI:EU:C:2005:762 (*SEVIC*).

30 P.M. Storm, 'Cartesio: stapjes in de processie van Echternach', *Ondernemingsrecht* 2009/79; C. Teichmann, 'Der Grenzüberschreitende Formwechsel ist spruchreif: das Urteil der EuGH in der RS. Vale', *Der Betrieb* 2012, p. 2085-2092.

31 Van Veen 2013a, p. 22.

32 HvJ EU 12 juli 2012, ECLI:EU:C:2012:440 (*Vale*), § 34. Over dit vereiste H. Koster, 'VALE en grensoverschrijdende omzetting', *Bb* 2012/62. Vgl. in dit kader ook J. Meeusen, 'Freedom of establishment, conflict of laws and the transfer of a company's registered office: towards full cross-border corporate mobility in the internal market?', *Journal of Private International Law* 2017, p. 294-323.

33 HvJ EG 12 september 2006, ECLI:EU:C:2006:544 (*Cadbury Schweppes*), § 67. Uitgebreid over de betekenis van 'vestiging' in de zin van het VWEU K. Engsig Sørensen, 'The fight against letterbox companies in the internal market', *Common Market Law Review* (52) 2015, afl. 1, p. 85-118. Vgl. ook HvJ EG 25 juli 1991, ECLI:EU:C:1991:320 (*Factortame*), § 20 ('dat daadwerkelijk een economische activiteit wordt uitgeoefend door middel van een duurzame vestiging voor onbepaalde tijd in een andere Lid-Staat'); HvJ EG 30 november 1995, ECLI:EU:C:1995:411 (*Gebhard*), § 25 ('dat een gemeenschapsonderdaan duurzaam kan deelnemen aan het economisch leven van een andere Lid-Staat dan zijn staat van herkomst').

34 Conclusie, § 35.

35 *Polbud*, § 31 e.v. Vgl. ook Van Veen 2017.

36 *Polbud*, § 38 & 40.

37 *Polbud*, § 42.

38 Zie Engsig Sørensen 2015.

39 *Polbud*, § 47, onder verwijzing naar HvJ EU 29 november 2011, ECLI:EU:C:2011:785 (*National Grid Indus*), § 36.

40 Zie HvJ EG 16 december 2008, ECLI:EU:C:2008:723 (*Cartesio*), § 112-113.

geen gehoor gegeven; er zou geen sprake zijn van ontbinding, maar zulks zou volgens *Polbud* – gelet op de jurisprudentie van het HvJ – ook niet vereist zijn. Zowel in eerste aanleg (19 september 2013) als in hoger beroep (4 juni 2014) werd het verzoek tot schrapping uit het handelsregister echter afgewezen. De hoogste Poolse rechter, de Sąd Najwyższy, besluit prejudiciële vragen te stellen.

Advocaat-generaal Kokott grijpt haar conclusie aan om de vrijheid van vestiging in te kleuren langs de lijn van *Cadbury Schweppes* en *Vale*

3.4 Conclusie A-G en oordeel HvJ; analyse Advocaat-generaal Kokott grijpt haar conclusie aan om de vrijheid van vestiging in te kleuren langs de lijn van *Cadbury Schweppes* en *Vale*. De A-G stelt dat een beroep op de vrijheid van vestiging de in paragraaf 3.2 omschreven daadwerkelijke uitoefening van een economische activiteit voor onbepaalde tijd door middel van een duurzame vestiging in de lidstaat van ontvangst vereist, of althans de intentie daartoe.³⁴ Wij zullen deze benadering hierna aanduiden als 'de lijn-*Vale*'. Het HvJ oordeelt echter tamelijk resoluut dat de vrijheid van vestiging ook van toepassing is wanneer de verplaatsing van de statutaire zetel niet gegrond is op werkelijke economische activiteiten.³⁵ Ten eerste verwijst het naar het *Centros*-arrest (wij refereren in het vervolg dan ook aan 'de lijn-*Centros*'). Het oprichten van een filiaal in een andere lidstaat, waarvan de werkzaamheden de voornaamste of zelfs enige economische activiteiten van de vennootschap zullen vormen, valt onder de vrijheid van vestiging. De (statutaire) vestiging in een andere lidstaat met als doel voor gunstiger wetgeving in aanmerking te komen levert immers op zichzelf nog geen misbruik op.³⁶ Wat geldt bij oprichting of vestiging van een filiaal, geldt *a fortiori* bij omzetting. Ook uit de arresten *Cartesio* en *Daily Mail* zou niet noodzakelijkerwijs volgen dat de verplaatsing van de statutaire zetel gepaard moet gaan met de verplaatsing van de werkelijke zetel.³⁷

Aldus lijkt het HvJ in *Polbud* enigszins een correctie uit te voeren op de lijn-*Vale* ten faveure van de lijn-*Centros*. Het *Vale*-arrest was op dit punt vermoedelijk (mede) ingegeven door de strijd tegen brievenbusven-

nootschappen.³⁸ Waar het HvJ de ondernemingszin (en daarmee de rechtspraktijk) een nuttige dienst bewijst door grensoverschrijdende herstructurering te faciliteren neemt het in zekere zin belastingontwijking op de koop toe. Men kan zich overigens afvragen hoe een en ander zich verhoudt tot initiatieven van andere Europese instellingen, met name de Europese Commissie.

Wanneer voorts (i) in gedachten wordt gehouden dat grensoverschrijdende omzetting in beginsel reeds mogelijk is op basis van de eerdere jurisprudentie van het HvJ en (ii) daarvoor voortaan ook de werkelijkezetel-leer-lidstaten in aanmerking komen waar niet daadwerkelijk economische activiteiten worden uitgeoefend, lijkt het argument dat aan de werkelijkezetel-leer ten grondslag ligt – het kunnen controleren van ondernemingsactiviteiten op het eigen grondgebied – in de praktijk, meer dan voorheen het geval was, in de verdrukking te kunnen komen.

De vrijheid van vestiging is van toepassing op een geval zoals *Polbud*. Alle maatregelen die de uitoefening van de vrijheid van vestiging verbieden, belemmeren of minder aantrekkelijk maken gelden als beperking daarvan

4 Verplichte liquidatie als beperking van de vrijheid van vestiging

4.1 Beperking

De vrijheid van vestiging is dus van toepassing op een geval zoals *Polbud*. Alle maatregelen die de uitoefening van de vrijheid van vestiging verbieden, belemmeren of minder aantrekkelijk maken gelden als beperking daarvan.³⁹ Omdat Polen de vereffening van de vennootschap vereist, is sprake van zo'n belemmering. In dezelfde zin was reeds geoordeeld in *Cartesio*, voor het geval dat de vennootschap haar zetel wenst te verplaatsen en bereid is het op haar toepasselijke recht te wijzigen.⁴⁰ Een enigszins onderbelicht punt is dat naar nationaal Pools vennootschapsrecht een alternatieve procedure voor grensoverschrijdende omzetting lijkt te bestaan waarin het vereiste van liquidatie niet geldt. Dit is de route van analoge toepassing van de nationale omzettingsregeling. Zij is echter

omgeven met onzekerheid – de route is nieuw en nog weinig gangbaar – zodat betwijfeld kan worden of in de praktijk sprake is van een realistische optie.⁴¹ Het HvJ oordeelt echter dat het vereiste van liquidatie hoe dan ook, los van eventuele alternatieven, als een beperking heeft te gelden.

4.2 Geen rechtvaardigingsgronden

Een beperking van de vrijheid van vestiging door een lidstaat kan gerechtvaardigd zijn. Dan moet volgens vaste rechtspraak van het HvJ de beperking (i) zonder discriminatie worden toegepast en (ii) gerechtvaardigd zijn uit hoofde van dwingende redenen van algemeen belang.⁴² Bovendien moet de beperking (iii) geschikt zijn om het nagestreefde doel te verwezenlijken en mag zij (iv) niet verder gaan dan nodig is voor het bereiken van dat doel. In beginsel heeft de bescherming van de belangen van schuldeisers, minderheidsaandeelhouders en werknemers te gelden als een dwingende reden van openbaar belang.⁴³ In dit geval was de beperking gelegen in de vereiste vereffening van de vennootschap. Het HvJ laat in het midden of deze beperking geschikt is voor het behartigen van de hierboven aangehaalde belangen. De A-G gaat er wel uitgebreid op in.⁴⁴ Hoe dan ook heeft te gelden dat de algemene eis van vereffening niet evenredig is om de belangen van crediteuren, minderheidsaandeelhouders en werknemers te beschermen. De verplichting tot liquidatie bestaat immers in algemene zin (in feite een vermoeden van misbruik) en houdt geen rekening met het werkelijke risico op schending van deze belangen.⁴⁵ Evenmin slaagt het Poolse beroep op het doel om misbruik te voorkomen. Ook hier geldt immers, onder verwijzing naar *Centros*, dat het 'kiezen' van het meest gunstige vennootschapsrecht op zichzelf geen misbruik oplevert.⁴⁶ De A-G ziet meer in minder vergaande oplossingen, zoals het verlangen van zekerheden door schuldeisers en het uitoefenen van een uittreidrecht door aandeelhouders. Ook werknemers zouden moeten onderhandelen over de nieuwe arbeidsvoorwaarden.

5 Grensoverschrijdende omzetting in de juridische praktijk

5.1 Polbud: een Luxemburgse vennootschap?
Polbud herbevestigt dat verplaatsing van de statutaire zetel van een vennootschap die geldig is opgericht naar het recht van een

EU-lidstaat naar een andere EU-lidstaat, met het oog op omzetting, conceptueel mogelijk is zonder dat de werkelijke zetel van die vennootschap wordt verplaatst.⁴⁷ Zoals kort aangestipt in paragraaf 2.3 moet de omzetting leiden tot een 'geldige' vennootschap naar het recht van de ontvangststaat. In de praktijk kan dit betekenen dat vennootschappen die zich wensen om te zetten naar een lidstaat die de werkelijkezetelleer aanhangt wel degelijk ook de werkelijke zetel moeten verplaatsen. In het *Polbud*-arrest is juist dit een interessant aspect. De Poolse verwijzende rechter gaf namelijk aan dat Polbud in eerste instantie niet voornemens was haar werkelijke zetel te verplaatsen⁴⁸ maar zich wel om te zetten in een vennootschap naar Luxemburgs recht. Luxemburg past de werkelijkezetelleer toe.⁴⁹ In het verlengde daarvan is het niet ondenkbaar dat Polbud, indien de werkelijke zetel inderdaad achterbleef in Polen, nimmer een vennootschap naar Luxemburgs recht is geworden.⁵⁰

Het is niet ondenkbaar dat Polbud, indien de werkelijke zetel inderdaad achterbleef in Polen, nimmer een vennootschap naar Luxemburgs recht is geworden

Een interessante aanvulling van procedurele aard is de volgende. Halverwege de procedure ten overstaan van het HvJ, maar na de conclusie van de A-G, geeft Polbud te kennen dat het niet alleen van plan was haar statutaire, maar ook haar werkelijke zetel te verplaatsen naar Luxemburg. Volgens Polbud zou dit blijken uit het besluit van 28 mei 2013 van Consoil Geotechniek S.à.r.l tot uitvoering van het besluit van Polbud (d.d. 30 september 2011) tot verplaatsing van de zetel naar Luxemburg. Polbud heeft daarom bij akte van 28 juni 2017 verzocht om heropening van de mondelinge behandeling.⁵¹ Het HvJ bespreekt de heropening, maar gelast die niet. Het oordeel van het HvJ is dan ook gebaseerd op het uitgangspunt dat Polbud niet de intentie zou hebben gehad ook de werkelijke zetel naar Luxemburg te verplaatsen, conform de door de nationale rechter vermelde feiten.⁵² Maar in dat geval zou de grensoverschrijdende omzetting wellicht niet slagen omdat er, zoals in de vorige

41 Mucha 2017, p. 10-11.

42 Aldus HvJ EU 13 december 2005, ECLI:EU:C:2005:76 (*SEVIC*), § 28; HvJ EG 30 september 2003, ECLI:EU:C:2003:632 (*Überseering*), § 92 en HvJ EG 30 september 2003, ECLI:EU:C:2003:512 (*Inspire Art*), § 132. Voor de positie van de werknemers zie HvJ EU 21 december 2016, EU:C:2016:972, § 73.

43 Dit is vaste rechtspraak van het HvJ. Zie bijv. HvJ EG 30 september 2003, ECLI:EU:C:2003:632 (*Überseering*), § 92; HvJ EU 12 juli 2012, ECLI:EU:C:2012:440 (*Vale*), § 39 en HvJ EG 13 december 2005, ECLI:EU:C:2005:762 (*SEVIC*), § 28.

44 Conclusie, § 56-66. Over de gevolgen van een omzetting voor deze belanghebbenden, vgl. Verbrugh 2014, vooral par. 3.

45 Polbud, § 58. De A-G merkt zelfs op dat 'een dergelijke maatregel integendeel een vrijwel averechts effect [lijkt] te sorteren', § 57, omdat de vermogensbestanddelen van de vennootschap dan niet langer op going-concern-basis gewaardeerd kunnen worden.

46 Polbud, § 61-62. Vgl. ook HvJ EG 9 maart 1999, ECLI:EU:C:1999:126 (*Centros*), § 40.

47 Polbud, verklaring voor recht § 1.

48 Conclusie, § 26.

49 Zie de literatuur aangehaald in voetnoot 9 hierboven.

50 Conclusie, § 35; vgl. ook Conclusie, § 42 ('Polbud staat weliswaar reeds met één voet in Luxemburg, maar met de andere nog steeds in Polen').

51 Art. 83 van het Reglement voor de Procesvoering van het HvJ (Reglement) biedt, onder voorwaarden, de mogelijkheid tot de heropening van de mondelinge behandeling van de zaak. De mogelijkheid daartoe bestaat bijvoorbeeld wanneer het HvJ zich onvoldoende voorlicht acht, een procespartij een nieuw feit aanbrengt of indien standpunten onvoldoende uitgewisseld hebben kunnen worden.

52 Polbud, § 19-27, onder verwijzing naar HvJ EU 4 september 2014, ECLI:EU:C:2014:2146 (*Vnuk*) en HvJ EU 16 juni 2015, ECLI:EU:C:2015:400 (*Gauweiler*).

alinea beschreven, naar nationaal Luxemburgs vennootschapsrecht geen aanknopingspunt ontstaat (de situatie naar Pools vennootschapsrecht is minder duidelijk, vergelijk par. 2.1). Niet uit te sluiten valt daarom dat wel degelijk beoogd werd de werkelijke zetel naar Luxemburg te verplaatsen en dat de adviseurs van Polbud, om mislukking te voorkomen, zich na de conclusie van A-G Kokott genoodzaakt zagen daarop te reageren. Uiteindelijk zal deze kwestie moeten worden opgelost naar nationaal Luxemburgs en Pools recht. In de praktijk rondom grensoverschrijdende omzettingen kan het dus nog steeds op verschillende punten mis gaan.

Voor zover notarissen nog twijfelden of zij hun medewerking konden verlenen aan grensoverschrijdende omzettingen heeft het *Polbud*-arrest wederom bevestigd dat zij in principe mee kunnen werken

5.2 De praktijk in Nederland voor een Nederlandse notaris

Indien Nederlandse vennootschappen overwegen zich grensoverschrijdend om te zetten zullen zij al snel verplicht aan tafel zitten bij een Nederlandse notaris. Voor nationale omzettingen is de betrokkenheid van de notaris immers ook noodzakelijk.⁵³ Voor zover notarissen nog twijfelden of zij hun medewerking konden verlenen aan grensoverschrijdende omzettingen heeft het *Polbud*-arrest wederom bevestigd dat zij in principe mee kunnen werken. Dit betekent overigens niet dat de notaris zich niet hoeft te kwijten van gedegen onderzoek in het kader van een voorgenomen grensoverschrijdende omzetting. De notaris zal zich als hoeder van de rechtszekerheid, tezamen met (juridisch) adviseurs uit de andere betrokken lidstaat, een oordeel moeten vormen of de voorgenomen grensoverschrijdende omzetting daadwerkelijk toelaatbaar is en welke voorwaarden in acht moeten worden genomen.

Zoals kort aangestipt in paragraaf 1 ontbreekt een wettelijke regeling voor de grensoverschrijdende omzetting. In Europees verband is een voorzet gedaan om tot harmonisatie van regelgeving te komen.⁵⁴ In Nederland is een ambtelijk voorontwerp

betreffende grensoverschrijdende omzettingen ter consultatie aangeboden (het Voorontwerp).⁵⁵ Tot dusver hebben beide initiatieven niet geleid tot concrete wet- en regelgeving.

Bij het ontbreken van een wettelijk kader voor de grensoverschrijdende omzetting zal de betrokken notaris zich de vraag moeten stellen welke formaliteiten dan wel in acht moeten worden genomen bij een dergelijke omzetting. Welke juridische instrumenten staan (analoog) tot zijn beschikking als het gaat om een beroep op de vrijheid van vestiging? Men kan denken aan de volgende regelingen: de (i) Nederlandse procedures voor (a) nationale omzetting en (b) grensoverschrijdende juridische fusie,⁵⁶ (ii) het Voorontwerp en (iii) de regelingen aangaande de procedure van zetelverplaatsing uit de SE-verordening.⁵⁷ Omdat deze regelingen logischerwijs niet op elkaar aansluiten lijkt een combinatie gepast. Het is niet ondenkbaar dat bepaalde aspecten in één of meer regelingen voorkomen maar niet eensluidend zijn. Een voorbeeld in dit kader is de crediteurenverzetstermijn. In artikel 334ll van het Voorontwerp wordt voorgesteld dat schuldeisers gedurende een termijn van twee maanden in verzet kunnen komen tegen het voorstel tot omzetting. In (grensoverschrijdende) juridische fusies is slechts sprake van een verzetstermijn van één maand.⁵⁸ Bij gebrek aan een wettelijk kader kan de vraag opkomen welke regeling nageleefd moet worden. Wij menen dat de notaris er goed aan doet om, indien hij met dergelijke vraagstukken wordt geconfronteerd, het zekere voor het onzekere te kiezen en de 'zwaarste' formaliteit toe te passen.

In de praktijk blijkt de notaris tegen een veelvoud van vragen en problemen aan te lopen. Wij doen een kleine greep uit de beschikbare voorbeelden. De positie van pandhouders en vruchtgebruikers kan na omzetting significant veranderen. De positie van winstrechtloze of stemrechtloze aandeelhouders na omzetting is gecompliceerd, indien de ontvangende lidstaat dergelijke aandeelstructuren niet toestaat. Er dient in dat geval nagedacht te worden over een werkbaar alternatief, bijvoorbeeld een statutair winstrecht of (contractuele) arrangementen ten aanzien van stemrecht. Is zo'n alternatief niet voorhanden, dan dreigt een verschuiving in de positie van aandeelhouders op te treden, hetgeen het slagen van de transactie kan bemoeilijken. Daarnaast is er de vraag of een pre-omzettingsattest

⁵³ Art. 2:18 lid 2 BW.

⁵⁴ Vergelijk voor een meer gedetailleerde bespreking ook E.R. Roelofs, 'Eindelijk op weg naar een EU-Richtlijn betreffende zetelverplaatsing?', *Ondernemingsrecht* 2012/32.

⁵⁵ Via www.internetconsultatie.nl/grensoverschrijdende_omzetting/details zijn de consultatiedocumenten raadpleegbaar.

⁵⁶ Volledigheidshalve wordt hier signaleerd dat Richtlijn 2005/56/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2005 betreffende grensoverschrijdende fusies van kapitaalvennootschappen tezamen met diverse andere Europese regelgeving is ingetrokken en samengevoegd in Richtlijn (EU) 2017/1132 van het Europees Parlement en de Raad van 14 juni 2017 aangaande bepaalde aspecten van het vennootschapsrecht (codificatie), welke in werking is getreden op 20 juli 2017.

⁵⁷ Vergelijk over de hier besproken problematiek ook Van Veen 2013a.

⁵⁸ Art. 2:317 lid 2 BW.

(waarin wordt bevestigd dat alle pre-omzettingsformaliteiten en -handelingen zijn verricht) noodzakelijk is. Indien de lidstaat van oorsprong een regeling kent voor de outbound-omzetting behoeft het afgeven van het attest niet bezwaarlijk te zijn. Er zal dan een instantie zijn aangewezen die dergelijke attesten kan uitgeven. Het ontbreken van een regeling zou kunnen betekenen dat een vacuüm ontstaat. Indien een Nederlandse notaris, zoals momenteel het geval is, een dergelijk attest vrijwillig afgeeft, komt nog de vraag op wat de inhoud daarvan zou moeten zijn.⁵⁹ Een andere vraag is of de vennootschap blijft voortbestaan na de omzetting of wordt geacht nieuw te zijn opgericht (de continuïteit van de rechtspersoonlijkheid). Men vergelijkte in dit verband paragraaf 3.2, inzake het nieuw oprichten van Consoil Geotechniek S.à.r.l. en haar besluit tot uitvoering van de zetelverplaatsing. Een Europees geharmoniseerd juridisch raamwerk zal de praktijk helpen om richting te geven aan dergelijke vraagstukken.

Het HvJ faciliteert de keuze voor het gunstigste systeem van vennootschapsrecht, ook na oprichting. Voor het overige lijkt echter geen sprake te zijn van een paradigmawisseling

6 Conclusie

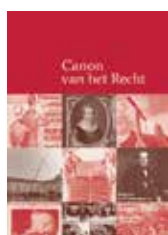
In deze bijdrage hebben wij de verschillende aspecten van grensoverschrijdende omzettingen van rechtspersonen behandeld. Wij hebben de incorporatieleer en de werke-

lijkezetelleer geschetst en zijn ingegaan op het verplaatsen van de statutaire en de werkelijke zetel in relatie tot de jurisprudentie van het HvJ. In beginsel moeten EU-lidstaten een grensoverschrijdende omzetting van een rechtspersoon toelaten voor zover die gepaard gaat met een wijziging van het toepasselijke recht (*Cartesio* en *Vale*). In *Polbud* voegt het HvJ daaraan toe dat de vrijheid van vestiging ook van toepassing is in geval de verplaatsing van de statutaire zetel niet gepaard gaat met een verplaatsing van economische activiteiten. Met dit oordeel nuanceert het HvJ de lijn-*Vale* ten gunste van de lijn-*Centros* wat betreft het begrip 'vestiging'. Mogelijk neemt daardoor de concurrentie tussen rechtssystemen wat betreft naamloze vennootschappen, die (anders dan bij besloten vennootschappen) nog niet echt op gang wil komen, daadwerkelijk een aanvang. Het HvJ faciliteert immers de keuze voor het gunstigste systeem van vennootschapsrecht, ook na oprichting. Voor het overige lijkt echter geen sprake te zijn van een paradigmawisseling. Het *Polbud*-arrest illustreert ook dat, hoewel grensoverschrijdende omzettingen veelal voorspoedig worden afgerond, het ontbreken van een Europese regeling voor grensoverschrijdende omzettingen zich soms kan wreken. In dat verband valt onder meer te wijzen op de problematiek omtrent het al dan niet meeverhuizen van de werkelijke zetel. Wij spreken dan ook de hoop uit dat de Europese en de Nederlandse wetgever de bestaande initiatieven nieuw leven inblazen en komen tot een (uniforme) procedure voor grensoverschrijdende omzettingen. De praktijk zal daarbij gebaat zijn.

⁵⁹ Vgl. Van Veen 2013a, p. 32-33.

ArsAequi Libri

Cadeautip

Canon van het recht

De canon is een lijst met vijftig personen of juridische gebeurtenissen die zo belangrijk zijn voor het in Nederland geldende recht, dat iedere jurist ze op zijn intellectuele bagagedrager zou moeten hebben.

ISBN: 978-90-6916-924-8
Redactie: R.J.B. Schutgens e.a.
Druk: 1e druk 2010
Pagina's: 264
Prijs: € 29,50